

Historiallinen Aikakauskirja 120 vuotta

Historiallisen Aikakauskirjan ensi numero ilmestyi toukokuussa 1903 eli satakaksikymmentä vuotta sitten, odottelun, selvityksen ja jännittämisen jälkeen. Nykyaikoina saat-
taa lähinnä olla jännitystä siitä, saako tieteellinen lehti hyvän julkaisufoorumiluokituksen (JUFO 1-2-3).¹ Keväällä 1903 kysymys kuului, saako lehti ylimalkaan julkaisulupaa painoasiain ylihallituksessa. Autonomisessa Suomessa elettiin venäläisen sensuurin ja tiukan valvonnan aikaa.²

Historiallisen Aikakauskirjan näyttenumero oli valmistunut jo loppuvuodesta 1902. Päätoimittajana oli dosentti Gunnar Palander (Suolahti) ja toimitussihteerinä maisteri Kaarlo Blomstedt. Näyttenumero oli toimitettu marraskuussa 1902 painoviranomaisille. Nämä takavarikoivat lehden näyttenumeron, kunnes lopullinen myönteinen lupapäätös saataisiin.

Vaikka tieteellisissä julkaisuissa oli hyväksyttävää käsitellä monimutkaisia ja arkaluontoisiaakin teemoja, oli Historiallinen Aikakauskirja lisäksi luvannut edistää historian harrastusta opiskelijoiden ja historian opettajien keskuudessa. Tämä taas herätti epäilyjä siitä, että lehti tavoittaisi liiankin laajan yleisön.

Lopulta Keisarillisen Aleksanterin Yliopiston (nyk. Helsingin yliopisto) vs. sijaiskansleri J. R. Danielson otti asian puheeksi kenraalikuvernöörin audienssilla, ja lupa heltisi. Historiallinen Aikakauskirja ilmestyi 7. päivänä toukokuuta 1903. Kyse oli myös Danielsonin 50-vuotisjuhla-

numerosta, joka nipin napin ehdittiin painaa merkkipäiväksi.

Vaikka Historiallinen Aikakauskirja herätti huolta painoviranomaisissa ja vaikka historian tutkimukseen liittyvät kansallisia ja poliittisia vireitä, lehden perustajat halusivat ennen kaikkea paikan, jossa käydä julkista keskustelua historian tutkimuksesta. Nuorten tutkijoiden perustama Historiallinen Yhdistys oli toivonut lehden perustamista jo 1890-luvun alussa.

Historiallisen Aikakauskirjan tekijät halusivat edistää tieteellistä keskustelua samaan tapaan kuin muiden maiden historialliset aikakauskirjat – joka Pohjoismaassakin ilmestyi oma Historisk tidskrift. Tavoite oli lopulta sama kuin nykyäänkin: uusia historiallisia havaintoja ja tieteellistä keskustelua haluttiin tarjota niin tutkijoille kuin suurelle yleisöllekin, jotta tutkimustulokset tavoittaisivat mahdollisimman monia.

Historiallinen Aikakauskirja juhlii merkkivuotta syksymmällä ja tarkentaa silloin katsetta julkaisun omaan menneisyyteen. Käsillä olevan numeron teemana on yleisemmin nostalgia, hakeutuminen aiemmin koettuihin tunteisiin ja kokemuksiin. Pertti Grönholmin ja Heli Paalun teemanumero-osuudessa neljä artikkelia käsittelee nostalgiaa – tunteita, muistoja ja identiteetin rakentamista. Suomen taiteen kultakausi, pakolaisten ja siirtolaisten muistot sekä teatteritulkinnat saavat uutta valoa artikkeleissa, jotka on esitelty tarkemmin teemajohdannossa.

1. Tieteellisten Seurain Valtuuskunnan Julkaisufoorumin (JUFO) sivusto, <https://www.julkaisufoorumi.fi/fi> (6.6.2023).

2. Historiallisen Aikakauskirjan historiasta ja aiemmista katsauksista lehden alkuvaiheisiin ks. Pirkko Leino-Kaukiainen, Historiallinen Aikakauskirja 100 vuotta. *Historiallinen Aikakauskirja* 101 (2003), 84–104.

Käsillä olevassa numerossa on lisäksi vapaa-temaisia artikkeleita, joissa niissäkin osin pohditaan muistamisen ja identiteetin merkitystä. Titta Kallio-Seppä, Juho-Antti Junno, Sanna Lipkin, Tiina Väre ja Annemari Tranberg tarkastelevat artikkelissaan, miten kirjalliset ja aineelliset lähteet täydentävät toisiaan, kun tutkitaan erästä poikkeuksellista hautausta. Alina Kuusiston artikkelissa puolestaan tarkastellaan maakunnan käsitteen merkityksiä 1800-luvun Suomessa.

Kaksi jälkimmäistä artikkelia käsittelee opetusta ja historiaa, joskin melko erilaisissa konteksteissa. Ville Okkonen on artikkelissaan käsitellyt sitä, miten kansakoulunopettajien koulutusta varjosti huoli vasemmistolaisista opettajista ja miten näitä ajateltiin voitavan valvoa.

Ensi syksyn odotuksessa tai vanhojen muistoissa lukija voi puolestaan perehtyä siihen, millaisia historian johdantokurssit ovat nykypäivän yliopistoissa. Maiju Wuokko ja Maria Räsänen ovat artikkeliaan varten haastatelleet kurssien opettajia ja selvittäneet, millaiset asiat ovat

opettajien mielestä tärkeitä, kun uusia historian asiantuntijoita johdatetaan mukaan oman alan yhteisöön.

Vaikka *Historiallisen Aikakauskirjan* päätoimitajan ei näinä päivinä tarvitse huolehtia sensuurista painoaikataulun viivyttyjänä, on joka julkaisulla ja numerolla aina omat jännittävät vaiheensa ja käänteensä matkalla artikkelinipusta oikeaksi numeroksi. Sitä suuremmalla kiitollisuudella aina ajattelen kaikkia, jotka uhraavat aikaansa usein oman toimen ohella, jotta saamme artikkeleille kelpo kommentit ja korjaukset.

Tässä pääkirjoituksessa esitän erityiskiitokset väistyvälle *Historiallisen Aikakauskirjan* taloudenhoitajalle Raimo Parikalle, joka on monen vuoden ajan hoitanut lehden taloutta, ideoinut aktiivisesti sen läsnäoloa eri julkaisuissa ja tapahtumissa ja hankkinut monia tärkeitä mainoksia. Syksyllä *Historiallinen Aikakauskirja* palaa taas hiukan täydennetyin voimin, sitä odotellessa kiitokset kaikille lehden ja historian ystäville sekä leppeän kesän toivotukset!

Anu Lahtinen
anu.z.lahtinen@helsinki.fi